

דברי תורה

מאת נ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

שנאמרו שבת פרשת כי תשא (פורים קטן) תשע"ד לפ"ק

יוצא לאור ע"י מכון מעדני מלך וויען - גליון תשפ"ח

בסעודה שלישית

פאלם ספרינגס

איש חכם אתה וידעת את אשר תעשה לו, והורדת את שיבתו בדם שאול (מלכים א ב-ח), כי אז כבר נולדו לו בניו ולא היה חשש שתמנע הולדת מרדכי. ומאחר שהיה שמעי מורד במלכות, דאג דוד לתיקון נפשו ועל כן צוה להרגו. ושוב המשיך הכתוב לייחס את מרדכי אחר קיש, לפי שכיפר מרדכי על חטאו של שאול בן קיש, שהשאיר חי את אגג מלך עמלק (שמואל א טו-ח), ומרדכי גרם הריגתו של המן שהיה מזרעו של אגג ע"כ. (ועיין בשמן ראש ח"ב פי ויקרא).

ויש להוסיף כי לכל אדם יש תפקיד מיוחד בעולמו מה שמוטל עליו לפעול, ולפעמים בא בגלגול לתקן מה שהחסיר בגלגולו הראשון, והקב"ה מזמין לו הפרטים הנצרכים לו לתיקונו. ולפעמים ברא מזכה אבא (סנהדרין קד.), ובא לתקן עון אבותיו. ולפעמים יש בו כמה ניצוצות מהדורות הקודמים שמוטל עליו לתקן. ומבואר בדברי האר"י ז"ל (הובא באלשיך פ' אמור) כי האדם בגלגולו הראשון קרוי אב, ובגלגולו השני קרוי בן, וזהו סודן של הדברים של צדיק בן רשע, שהוא צדיק ורע לו (ברכות ז), היינו שכעת הוא צדיק אבל בגלגולו הראשון היה רשע, ומוטל עליו לתקן העבר, ולכן צדיק ורע לו ע"כ. וכמו כן מרדכי היה 'בן שמעי', שבא לתקן מה שחטא שמעי בזלולו של מלכות בית דוד, וגם הוא 'בן קיש', שבא לתקן הפגם שהיה בשאול בן קיש, שחטא במלחמת עמלק וכו"ל, וגם מה שרצה להרוג את דוד, ויתבטל מלכות בית דוד.

והכתוב אומר (אסתר יג) כי מרדכי היהודי משנה למלך אחשורוש, וגדול ליהודים ורצוי לרוב אחיו דורש טוב לעמו ודובר שלום לכל זרעו. ודרשו חז"ל (מגילה טו) לרוב אחיו ולא לכל אחיו, מלמד שפירשו ממנו מקצת סנהדרין [לפי שבתל מדברי תורה ונכנס לשררה] ע"כ. וצריך להבין דאם כן באמת מאי טעמא נכנס מרדכי לשררה. ויש לומר כי מרדכי נקרא בתואר 'איש יהודי' ו'איש ימיני'. וביאורו כי בני ישראל היו אז בגלות בבל, שהגלה אותם ה' מארץ יהודה, ומרדכי השתוקק תמיד לשוב לארצו, ולא השלים עם המצב שהוא תושב חוץ לארץ, ומחשבתו היה תמיד על ארצו ארץ יהודה, ועל כן היה נקרא בתואר 'איש יהודי'. והכתוב אומר (תהלים קלז-ה) אם אשכחך ירושלים תשכח ימיני, והוא לא שכח את ירושלים ונשאר 'איש ימיני'.

בגמרא (חולין קלט:) מרדכי מן התורה מניין [לגדולת מרדכי] דכתיב (שמות לבג) ואתה קח לך בשמים ראש מר דרוה, ומתרגמינן מירא דכיא [וקרי ליה ראש לבשמים, לצדיקים ואנשי כנסת הגדולה] ע"כ. ויש להבין מהו הענין שנרמו גדולת מרדכי בהמר דרוה של שמן המשחה. והנה בתורת משה בפרשתנו (קצ. ד"ה בשמים) כתב הכוונה, דכי היכי דמור הוא יוצא מליחות חיה טמאה וחוזר להיות ראש לבשמים לשמן משחת קדש וקטורת, כן מרדכי יצא משמעי בן גרא (שמואל ב טז-ה), ונתהפך ונעשה ראש לבשמים (מגילה יג). ומשמעי בן גרא היה חמש מאות שנה, כי בית המקדש נבנה בשנת ארבע לשלמה המלך (מלכים א ו-א) שמלך בן י"ב שנה (שם יג-ג), ומעשה שמעי היה אחר מעשה דבת שבע אם שלמה, ומסתמא היה אז שמעי גדול, ומעתה בוא חשוב י"ב משנולד שלמה עד שמלך, וד' שנה שמלך עד שבנה בית המקדש, הרי שש עשרה שנים. וארבע מאות ועשרה שנים עמד בית ראשון, הרי תכ"ו שנים. ושבעים דבבל דבסופם היה מעשה מרדכי (דבשנת י"ב לאחשורוש הפיל פור ובשנת י"ג למלכותו נעשה הנס, והוא מלך ארביסר, ועמד דריוש והשלים אותו שנה, ונתמלאה שבעים שנה לחרבות ירושלים ונבנה בית המקדש, ומוכח דקרום לגמר שבעים שנה של חרבות ירושלים היה נס פורים על ידי מרדכי, יעוין שם מגילה דף י"ב ע"ב) הרי תצ"ו שנים, וכבר היה שמעי גדול בלידת שלמה, הרי לכל הפחות ת"ק שנה משמעי עד שנתהפך למור דרוה ונעשה ממנו מרדכי, והיינו מר דרוה חמש מאות ע"כ.

ויש לבאר הדברים ביתר ביאור, כי הכתוב אומר (אסתר ב-ה) איש יהודי היה בשושן הבירה ושמו מרדכי בן יאיר בן שמעי בן קיש איש ימיני. ונראה דהנה במגילת סתרים כתוב, דלכן פרט יחוסו אחר שמעי וקיש, כי מרדכי היה מזרעו של שמעי בן גרא, כמו שכתב בתרגום שני (אסתר ב-ה), בן שמעי, הוא שמעי דאקל ית דוד ובעא יואב למקטליה, ולא שבקיה על דאסתכל ביה ברוח נבואה וחמא דאטמוסי מרדכי ואסתר למיפק מיניה, וכדו פסק שמעי מלמילד, פקד דוד לשלמה בריה למקטל יתיה עכ"ל. והיינו דדוד לא הניח להרוג את שמעי כאשר יצא וחרפו, באשר לא רצה למנוע את לידת בניו של שמעי שמהם יצא מרדכי. אולם קודם פטירת דוד צוה לשלמה בנו שיהרוג את שמעי, ואמר לו, והנה עמך שמעי בן גרא בן הימיני מבחורים, והוא קללני קללה נמרצת וכו', ועתה אל תנקהו כי

והנה ה' אמר בחורבן הבית, כי לפי מלאת לבבל שבעים שנה אפקוד אתכם וגו', להשיב אתכם אל המקום הזה (ירמיה נב-לא). ונס פורים היה בשנת שלש עשרה למלכות אחשורוש (אסתר ג-ג), ואחר שעברו עוד שנה אחת ממלכות אחשורוש ושנים של דריוש נפקדו ישראל, כי אז נשלמו השבעים שנה. ולכן כאשר הציעו למרדכי להיות משנה למלך אחשורוש, קיבל על עצמו תפקיד זה, שרצה להיות קרוב למלכות כדי שיוכל לפעול בבנינו של המקדש שלא יכתבו עליה שטנה, ויוכלו לעלות ברנה, ואז יוחזר מלכות בית דוד, ובוה ישלים תפקידו לתקן חטא של שמעי וחטא של שאול שרדפו את דוד. וזהו שאמר הכתוב כי מרדכי היהודי רצוי לרוב אחיו, שפירשו ממנו מקצת סנהדרין עבור שנטל השררה, ולמה באמת עשה כן, על זה אומר כי היה דורש 'טוב' לעמו, היינו ההר הטוב הזה והלבנון (דברים ג-כח), זו ירושלים ובית המקדש (רש"י שם), וציון היא דורש אין לה (ירמיה ל-ז), מכלל דבעיא דרישה (ראש השנה ל), ומרדכי היה דורש וחוזר לקרב גאולתן של ישראל שיתן המלכות רשות לחזור לירושלים, ודובר שלום לכל זרעו, שלא יהיו עוד נכנעים בגלות, אלא להיות להם שלוח בארמנותיהם.

וזהו שאמרו, מרדכי מן התורה מנין, היינו מנין לו לעשות מה שעשה שנתקרב אל השררה להיות משנה למלך, אשר עבור זה פירשו ממנו מקצת מהסנהדרין, ומנין ידע שזהו תפקידו בעולם להיות כעת משנה למלך אחשורוש. על זה אמר כי השיג מהתורה שעליו לתקן חטא של שמעי ושל שאול המלך, שיש גגם בשורשו זה חמש מאות שנה, כי הכתוב אומר 'מר דרור' זה מרדכי מירא דכיא 'חמש מאות' הוטל עליו לתקן שורשו העבר של חמש מאות שנה, על כן התקרב למלכות, לסייע לבנות את המקדש, ולהחזיר מלכות בית דוד על מכונה.

*

עוד יש לומר, כי הנה מרדכי ביקשה את אסתר לבוא אל המלך ולהתחנן לו להעביר את רעת המן האגגי, וצוה אסתר לך כנוס את כל היהודים הנמצאים בשושן וצומו עלי וגו' (אסתר ד-טו), ואחר כך ביקשה מן המלך לבוא אל המשתה אשר עשתה, ומשם באה ישועתן של ישראל. והענין הוא, כי שאלו תלמידיו את רבי שמעון בן יוחאי מפני מה נתחייבו שונאיהן של ישראל שבאותו הדור כליה, אמר להם אמרו אתם, אמרו לו מפני שנהנו מסעודתו של אותו רשע ע"ש. ולכן גזר עליהם מרדכי תענית, צומו עלי שלשת ימים, לתקן בזה מה שחטאו באכילת אותה סעודה. והנה בתשובה מאהבה וזונות מתהפכין לזכיות (יומא פו). אם כן מה שנהנו מסעודתו של אותו רשע נתהפכה סעודה זו להיות אכילה של מצוה כאכילת קרבן. ועל זה המליצו המלאכים לפני הקב"ה, רבש"ע כלום הקריבו לפניך כרים בני שנה כדרך שהקריבו ישראל לפניך (שם יב). וכדי לעורר שמה שנהנו מסעודתו של אותו רשע נתהפכה למצוה, עשתה גם היא סעודה עם אותו רשע וגם ביחד עם המן, להורות כי סעודה זו נתהפכה לזכות כאכילת קרבן, וכדאי שיגן על ישראל. ומהאי טעמא תיקנו גם לדורות לזכר הנס משתה ושמחה ויום טוב (ח-יז), כי מה שנתהפכה הסעודה של אותו רשע לסעודה של מצוה, זה גרמה הנס של פורים.

והנה רמז לענין זה שיתכן דבר כזה שזדונות יתהפכו לזכיות, שאיסור יתהפך לטוב, מצינו במר דרור, דמבואר ברמב"ם (ה' כלי המקדש א-ג) שהוא דם הצרור בחיה שבהודו ע"ש. ומבואר בטור (אור"ח סימן רטז), והובא בטורי זהב (שם סק"ב), שהוא זיעת חיה ידוע, ויש לה כמין חטוטרט בצוארה ומתקבץ שם תחלה כמין דם ואחר כך מתייבש ונעשה ממנו המור. והרמ"ה היה אוסרן משום חשש דם. והרבינו יונה כתב דפירשא בעלמא הוא, אף על גב דתחלתו היה דם דבתר השתא אולינן. תדע שהרי הדבש אם נפל לתוכו חתיכת איסור נימוח בתוכו, כיון שדרך הדבש להחזיר הדבר שנפל לתוכו דבש דיינינן ליה כמו השתא, הכא נמי אף על פי שתחלתו היה דם בתר השתא אולינן ע"כ. הרי לנו שדבר טמא מתהפך להיות ראש להבשמים שבשמן המשחה, וכמו כן יתכן שזדונות יתהפכו לזכיות.

וזהו מרדכי מן התורה מנין, שביקש מאסתר לבוא אל המלך לסעוד עמו בהמשתה אשר עשתה לו, ולעורר בזה כי נתקן החטא מה שנהנו ישראל מסעודתו, ונתהפכה לסעודת מצוה. על זה הסמיק שזה מרומז במר דרור, שמתהפך גם כן מאיסור דם להיות ראש לבשמים, וכך זה יש בתשובה מאהבה להיות הזדונות כזכיות.

*

ובגמרא (מגילה יב). דרשו בן יאיר בן שמעי בן קיש, בן שהאיר עיניהם של ישראל בתפלתו, בן שמעי בן ששמע א-ל תפלתו, בן קיש שהקיש על שערי רחמים ונפתחו לו ע"כ. והקשו המפרשים דחשיב הסדר מהופך, דבתחלה הקיש על דלתי רחמים ונפתחו, ושוב שמע תפלתו, ואחר כך האיר עיני ישראל, וליהודים היתה אורה בסוף, ואיך מקדים יאיר לשמעו ושמעו לקיש.

ונראה דכדי שיפעול האדם ישועה בתפלתו, צריך הוא מתחלה להכיר שני דברים, חדא, שאין יסורין בלא עון (שבת נה.), וכל מאורע שבא להאדם הוא לעורר על תיקון איזה חטא, וכמו שהיה אז בימי המן, שנהנו מסעודתו של אותו רשע והשתחוו לצלם, וכל זמן שלא יתוקן הסיבה בתשובה לא יוכלו להסיר את הגזירה, וצריכין מתחלה להתבונן מהו החטא, ועל מה יש לשוב, שנית, להכיר גודל כח התפלה, שעל ידם יכולים לשנות כל דבר, וקרוב ה' לכל קוראיו, ושומע תפלת עמו. ויותר שמכיר האדם שהכל תלוי בתפלה הוא מתאמץ בו יותר, ומשים נפשו בכפו לעורר רחמי ה' עליו. וכמו שחולה נותן כל מעיינו למצוא רופא מומחה, וכשיש מאורע במסחרו הוא נותן כל לבו עם מי הוא צריך להתקשר עבור זאת, כן אם מכיר שהכל הוא מה' בהשגחה פרטית, אז נותן כל חושיו בתפלתו לעורר רחמי ה'. ואם כן מתחלה יש להאיר עיני האדם, שלא להיות כסיל בחושך הולך, אלא יתבונן במעשיו במה שהוא צריך תיקון. ואחר כך שיבוא אל ההכרה כי ה' שומע תפלת עמו ישראל ברחמים.

וזהו שאמרו על מרדכי, אשר מתחלה היה בן יאיר, שהתפלל שיאיר ה' עיני ישראל להבין שורש מצבם ולתקן זאת בתשובה, ולאמור אלכה ואשובה אל אישי הראשון כי טוב לי אז מעתה. ושוב היה בן שמעי, לעורר ישראל כי ה' שומע תפלת כל פה, ורק אחר זה היה בן קיש, הקיש על דלתות שערי רחמים ונפתחו לו. ■